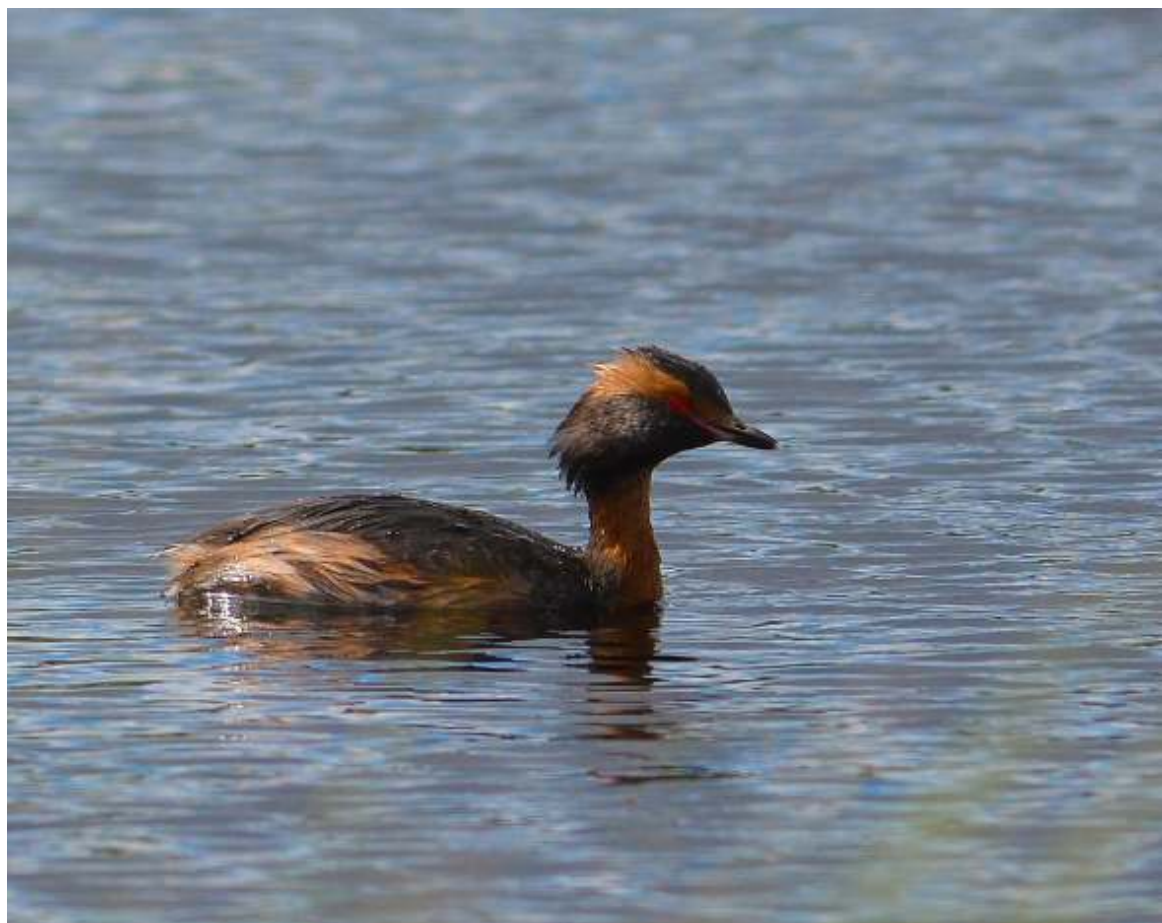

Horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2016

Torgrim Breiehagen & Per Furuseth

Februar 2017

Sammendrag horndykker 2016

Denne rapporten fokuserer på hekkeperioden av horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud i 2016, men tar også med noen data om vår- og høstforekomsten i fylket fra **AO** (Artsobservasjoner for fugl). Fra november 2015 er horndykker **rødlistet** i kategorien **VU** (**sårbar**) på den norske **rødlista** for arter (*Henriksen & Hilmo 2015*).

Totalt ble det funnet **6+ (7) hekkende par** i Øvre Hallingdal i **2016**, men ungeproduksjonen var bare på **6+** unger. I perioden **2012-2015** varierte antall hekkende par mellom **4-6** og ungeproduksjonen mellom **6-13 unger** (se Tabell 2).

**Forside: Horndykker
Golsfjellet 11.7.2016**

Foto: Per Furuseth

Forfattere:

Torggrim Breiehagen,
Breievegen 201, 3570 Ål.

E-post: tbreieha@online.no Tlf. 414 50 455 (m)

Per Furuseth,
Hovsvegen 154, 3577 Hovet.

E-post: p-furuse@online.no Tlf. 992 61 638 (m)

Rapporten er utarbeidet for Fylkesmannen i Buskerud i samarbeid med:

Naturvernforbundet i Buskerud,
Åssideveien 525, 3322 Fiskum.
Fylkessekretær: Per Ø. Klunderud
Tlf. 32 75 05 04, e-post: pedrokl@online.no

Forord: Denne rapporten sammenfatter forekomsten av horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud i 2016 med vekt på registrering av hekkende fugl. I perioden 2012 -2015 ble det også foretatt en kartlegging av hekkebestanden i Buskerud (*Breiehagen & Furuseth 2012, 2013, 2015 & 2016*). Fylkesmannen i Buskerud har også i 2016 bevilget **kr. 5 000** til Naturvernforbundet i Buskerud for kartlegging av hekkeforekomsten av horndykker i fylket. Vi takker Fylkesmannen i Buskerud for økonomisk støtte til denne undersøkelsen.

INNHOOLD

Sammendrag	2
Forord	3
1. Innledning	4
2. Metoder	4
3. Kartleggingsområdet	5
4. Resultater 2016	5
4a. Vinterfunn i Buskerud	5
4b. Vårtrekk i Buskerud	5
4c. Hekkeresultater horndykker	6
4d. Ny hekkelokalitet i Hallingdal – kort beskrivelse	8
4e. Hekkefenologi for horndykker i Hallingdal	8
4f. Høsttrekk horndykker	9
4g. Trusler/tiltak	9
5. Diskusjon	9
6. Referanser	10

1. Innledning:

Horndykker (*Podiceps auritus*) er plassert i kategorien **VU (sårbar)** i den norske **rødlista 2015** (Henriksen & Hilmo 2015). Dette pga. en betydelig bestandsnedgang i Troms, men med en stabil eller økende bestand i Sør-Norge.

I en NINA kortrapport nr. 12 fra 2015 skriver Hanssen, S.A m. fl. følgende: **«på 52 lokaliteter fordelt på åtte kommuner i Troms har antallet hekkende par horndykker blitt overvåket siden 2001. Bestanden har blitt redusert med rundt 90 % med den sterkeste nedgangen i årene mellom 2001 og 2009. Rundt 2009 stoppet denne tilbakegangen noe opp, men fra og med 2010 har nedgangen fortsatt og i 2014 utgjorde bestanden bare 10 % av 2001-nivået»**

Siste nasjonale bestandsvurdering anslår bestanden i Norge til å være i størrelsesorden 650-750 par (Shimmings & Øien 2015). I Buskerud har arten bare blitt funnet hekkende i øvre delen av Hallingdal, første gang i 1995 (mislykket) i Veslefjorden, Geilo, Hol kommune (Breiehagen & Furuset 2012). I de siste 5 årene har det blitt registrert mellom 4-6 hekkende par (se Tabell 2 og Breiehagen & Furuset 2016).

2. Metoder:

De viktigste registreringsmetodene for kartlegging av horndykker i **Buskerud i 2016** har vært de samme som i perioden 2011-15:

- *Bruk av alle innlagte data fra «Artsobservasjoner for fugler» (AO).*
- *Vårsjekk: registreringer på vårtrekk eller ankomst hekkelokalitet.*
- **Registrering av hekking/hekkefenologi:** dvs. observasjoner av reirbygging, reir, ruging og observasjon av unger som aldersbestemmes. Dato for rugende fugl er brukt når det er sannsynlig at ruging nettopp har startet. Observasjoner og aldersbestemmelse av unger i første del av juli har vist seg å være en god metode i Hallingdal. Alder på ungene ble estimert i felt eller fra bilder og helst med de voksne som målestokk (bilder). Dette er mest nøyaktig første uken, mer usikker etter 15 dager (± 5 dager). Likevel er det verdifullt å estimere alder på ungene (grov skala) for å få hekkefenologiske data fra kartleggingsområdet. For utregning av **estimert eggleggingsdato** (fullagt eggkull) er det benyttet en standard rugetid på **23 dager**.
- **Sjekk av potensielle hekkelokaliteter** (tjern av ulik størrelse) i utvalgte områder i Hallingdal, for det meste tjern i bjørke- og seterregionen. Mange tjern ble sjekket på avstand med teleskop/kikkert, de fleste med negativt resultat.
- *Høsttrekk/vinterfunn (observasjoner/AO)*
- *Hver hekkelokalitet har fått en kommunebokstav og et nummer.*
- *Beskrivelse av nye hekkelokaliteter (trusler, vurdering og tiltak). Eget ark blir sendt til fylkesmannen i Buskerud med nøyaktig lokalisering (ikke med i rapporten).*

3. Kartleggingsområdet:

Hekkeforekomsten av horndykker i Buskerud ligger i Øvre Hallingdal (Fig. 1, se også Breiehagen & Furuseth 2016). I hekkeperioden i 2016 har **potensielle** hekkelokaliteter i Øvre Hallingdal blitt sjekket. Trekkobservasjoner gjøres også på vår- og høsttrekk i hele Buskerud (AO=artsobservasjoner for fugl). Om høsten observeres horndykker mest i de store fjordene i Nedre Buskerud.

Figur 1: Buskerud fylke med kommuner: hekkende horndykker er funnet i Øvre Hallingdal i kommunene: **Hol, Ål, Gol og Hemsedal.**

4. Resultater 2016:

4a. Vinterfunn i Buskerud: Nedre Buskerud. Ingen vinterfunn ble registrert, første vinterfunn i Buskerud var i 2015 (Breiehagen & Furuseth 2016).

4b. Vårtrekk i Buskerud: Nedre Buskerud. Første vårfunn i **Buskerud** med 1 ind. i Tyrifjorden, Hole 25.3 (AO). Deretter 1-3 ind. på flere lokaliteter i hele april, med max. 8 ind. 25.4 ved Røsholmstranda, Nordfjorden, Ringerike og 6 ind. i Nordfjorden 1.5 (AO)

Hallingdal: 2 ind. 27.4. Strandafjorden, Ål og med størst antall 6 ind. 8.5 (AO). I Hemsedal ble 2 ind. registrert i Eikredammen 1.5. (AO).

På hekkelokalitet Øvre Hallingdal (se også Tabell 2): A3 (Ål) – 1. ind. på plass på allerede 29.4 og 1 par med reirbygging samme sted 11.5. Videre 1 par Hammartjernet, Golsfjellet syd 8.5 og et par 17.5 på hekkelokalitet G7, Golsfjellet, Gol (AO).

Vurdering: Allerede i første halvdel av april var det registrert mange horndykkere i Nedre Buskerud. Forekomsten av vårtrekkene horndykker i Buskerud har økt betydelig de to siste årene, spesielt i Nedre Buskerud. Dette var ikke vanlig tidligere, i det de fleste ble sett i Hallingdal i slutten av april og medio mai før ankomst hekkelokalitetene. Gjennomsnittlig ankomstdato på vårtrekket i Buskerud er **24.4** (23 år) ifølge Stueflotten (2012).

4c. Hekkeresultater horndykker:

Totalt ble det funnet **6+ (7) hekkende horndykkpar** i kommunene Gol og Ål i 2016 i Øvre Hallingdal. Ungeproduksjonen var bare på **6+ unger** fordelt på 4 kull (*Tabell 1 & 2*). I perioden **2012-2015** varierte antall hekkende par mellom **4-6** og ungeproduksjonen mellom **6-13 unger** (se *Tabell 2*). En ny etterregistrert lokalitet ble funnet i Gol kommune (**G8**) i 2015, men unger ble ikke telt opp i 2016! Denne lokaliteten vil bli sjekket nærmere neste år. Ingen hekkefunn ble registrert i Hemsedal i 2016, men 2 hekkende par ble funnet i Ål kommune mot ingen i 2015. Tre par hadde mislykket hekking (klekking!) i 2016 mot 1 par i 2016 (*Tabell 1 & 2*). Årsaken til dette er mest sannsynlig værforholdene (se diskusjonen).

Tabell 1. Hekkende horndykkerpar og antall unger observert i 2016 og 2015 i Øvre Hallingdal. Et etterregistrert hekkefunn fra Gol i 2015* er inkludert.

2016	Hekkende par	Antall unger (kull)	2015	Hekkende par	Antall unger (kull)
Kommune			Kommune		
Gol:	4+ (5)	4+ (3+ kull)	Gol	5*	9 (4 kull)
Ål:	2	2 (1 kull)	Hemsedal	1	mislykket
Totalt:	6+ (7)	6 (4+ kull)	Totalt:	6	9 (4 kull)

Figur 2. Horndykker på hekkelokalitet **G5** på Golsfjellet 16.7.2016. Foto: Per Furuseth.

Tabell 2. Hekkende horndykkerpar på ulike lokaliteter i Hallingdal i perioden 2012-2016.

— Strek betyr at lokaliteten er sjekket i hekkeperioden. En etterregistrert lokalitet (G8) i 2015.

Kommune	Lokalitet	moh.	2016	2015	2014	2013	2012
Gol	G1:	845	1 par (2 unger) unger 16.7, ca. 14 dager	1 par 21.5 (AO) 1 ind. 5.6 (AO)	—	1 par 20.5 (AO) 1 ad. 23.8 (AO)	1 par (1 unge)
Gol	G3:	855	1 par (3 unger) 2 unger 14.7. ca. 14 dager	1 par 21.5 (reir: rugende) (AO) 2 unger 15.7 (AO), ca. 27 dager	1 par (3 unger)	1 par (3 unger)	1 par (1 unge)
Gol	G4:	855	—	1 par 21.5 (AO)	—	1 par 20.5 (AO)	(1 par!)
Gol	G5:	797	1 par ingen unger sett 16.7 (AO)	1 par 21.5 (reir: rugende) (AO) 2 unger 1.8 (AO): ca. 40 dager	1 par (3 unger)	1 par (4 unger)	1 par (1 unge)
Gol	G6:	776	—	—	—	—	1 par (2 unger)
Gol	G7:	830	1 par obs. 1 ind. 14.7 (av reir!). Ingen unger sett (AO)	1 par 21.5 (reir: rugende) (AO). 3 unger 15.7 (AO): ca. 27 dager			
Gol	G8: ny i 2015	878	1 par: 20.7. AO (unger ikke telt)	1 par og 2 unger 31.7 (AO)			
Hemsedal	H1:	895	—	1 par 26-31.5 (reir: rugende 27.5) – mislykket. Sist sett 16.6 (AO)			
Ål	A2:	958	2 par 10.6 (AO). 1 par (2 unger): 27.7. (AO).	—	1 par (2 unger)	1 par (reir og 4 unger)	1 par (1 unge)
Ål	A3:	336	1 par (reir og ruging, klekking mislykket!)	1 ind. 4-18.5 (uten make, ofte ropende, hannen!)	Par 1 (reir og 1 unge) Par 2: (reirbygging)	1 par (reir og 2 unger)	
Tot alt:		Gj.snitt. 803	∑ 6+ (7) par hekkende 6+ unger (4+ par)	∑ 6 par hekkende 9 unger (4 par) 1 par (reir og ruging: mislykket)	∑ 4 par hekkende 9 unger 1 par (reirbygging)	∑ 4 par hekkende 13 unger	∑ 5 par hekkende 6 unger (4 par) 1 par mislykket

4d. Ny hekkelokalitet i Hallingdal – kort beskrivelse:

Gol (G8) (878 moh.): Ny lokalitet funnet i 2015, men først rapportert i 2016 på AO.

2015: Par med 2 unger observert med 2 unger 31.7 (AO).

2016: Par observert 20.7, men unger ikke sett etter! (AO).

Lokaliteten vil bli sjekket nærmere i 2017.

4e. Hekkefenologi for horndykker i Hallingdal:

Hekkesesongen startet senere i 2016 enn i de andre årene (*Tabell 3*), men dataene in 2016 er bare basert på 3 par. Det tidligste paret i 2016 hadde mislykket hekking på lokalitet **A3** og dette påvirker gjennomsnittsverdien mye. Sannsynlig var det økende vannstand pga. mye nedbør like før klekking årsak til dette.

Tabell 3. Sammenligning av hekkefenologi til horndykker i 2016 med årene 2012-15 med rugetid på 23 dager (gjennomsnittdato av 3-6 par hvert år). Variasjon er oppgitt i dager.

	2016	2015	2014	2013	2012
Egglegging (fullagt kull)	13. juni	22. mai	30. mai	11. juni	7. juni
Klekking	5. juli	14. juni	22. juni	4. juli	30. juni
Variasjon	8 dager	5 dager	30 dager	24 dager	18 dager

Figur 3. Horndykker i Strandafjorden, Ål 8.5.2016. Foto: Per Furuseth.

4f. Høsttrekk horndykker:

Hallingdal: De siste ungfuglene (2 - 1K) ble observert på hekkelokalitet (**A2**), Ål kommune 27.8 (AO). Den siste voksne horndykker (1 ind.) ble sett i Tingvollfjorden, Torpo, Ål 14.8 (AO).

Nedre Buskerud: De første horndykkerne ble registrert i Nordfjorden, Ringerike 16.8 (2 ind.). Flest sett Røsholmstranda, Nordfjorden 15.9 (5 ind.) (AO). Videre 1-3 ind. på flere lokaliteter frem til 8.11 (AO). Dessverre blir ikke ungfugler registret systematisk utover høsten, da det er vanskelig å skille disse fra voksne fugler.

4g. Trusler/tiltak:

Ingen nye trusler ble registrert i 2016 i hekkeområdene, men fiskeaktivitet/ferdsel og predasjon fra kråkefugler og mink er mest sannsynlig. Flom kan enkelte år utgjøre en trussel for hekkesuksessen.

5. Diskusjon:

Hekkebestand og ungeproduksjon: totalt ble det **funnet 6+ (7) hekkende par** i Øvre Hallingdal i 2016. Tre av parene fikk frem **6+ unger totalt**. Ungeproduksjonen varierte mellom **6-13 unger** i 2012-2015 (*se Tabell 2*). Derfor synes årets hekkeresultat å være dårligere enn årene før. Flere av parene ruget mange dager over normal rugetid (23 dager), noe som indikerer at værforholdene (mye nedbør!) og ikke predasjon (fugl/mink/forstyrrelser) har påvirket rugingen. Mislykket hekking kan også skyldes økt andel av unge individer som er mindre erfarne som hekkefugler. Skifte av lokalitet mellom år kan også bli påvirket av mange unge hekkepar i populasjonen i en populasjon i vekst (ingen hekkende par i Hemsedal i 2016 etter mislykket hekking i 2015).

Hekkebestanden i Hallingdal totalt synes å være stabil på omkring **4-6 par** de 5-årene, men det er sannsynlig at det kan finnes flere uoppdagete hekkelokaliteter i Hallingdal og bestanden synes å være oppadgående.

Vårtrekk-hekkefenologi: Horndykkere blir sett i større antall i de nedre delene av Buskerud enn i tidligere år. Dette tyder på en økende populasjon. Forekomsten på flere lokaliteter i Øvre Hallingdal er også økende de siste årene.

Høsttrekk: Mellom 1-5 ind. ble registrert frem til 8.11 på flere lokaliteter i Nedre Buskerud. Dette viser også en økede mengde de siste 3 årene.

Trusler/tiltak: Ingen nye konkrete trusler ble registrert i 2016, men både fiskeaktivitet og predasjon fra kråkefugl og mink kan være potensielle trusler, samt at noen av lokalitetene ligger nær vei/hyttefelt.

Videre kartlegging: Det vil være gunstig å følge opp kartleggingen av hekkende horndykker i Buskerud de nærmeste årene, da arten ble **rødlistet (VU-sårbar)** i 2015 og en sterk nedgang av **ukjent årsak** har blitt registrert i Troms fylke de siste 10-årene (*Hanssen, S.A. m.fl. 2015*). Derfor er det ønskelig at horndykkerbestanden fortsatt blir kartlagt i Buskerud. Det er positivt at bestanden i Buskerud har økt de siste 10-årene

6. Referanser:

- **Anonym 2011.** Methology for national horned grebe monitoring. Stensil 5 s.
- **Breiehagen, T. & Furuseth, P. 2016.** Horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2015, 10 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2016/Horndykker-i-Buskerud-2016.pdf>
- **Breiehagen, T. & Furuseth, P. 2015.** Horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2014, 12 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2015/Horndykker-i-Buskerud-2015.pdf>
- **Breiehagen, T. & Furuseth, P. 2013.** Horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2013, 12 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2013/Horndykker-i-Buskerud-2013.pdf>
- **Breiehagen, T. & Furuseth, P. 2012.** Kartlegging av hekkende horndykker (*Podiceps auritus*) i Buskerud 2012 (med sammenligning av data fra 2009-2011), 12 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2012/Horndykker-i-Buskerud-2012.pdf>.
- **Direktoratet for naturforvaltning 2009.** Handlingsplan for horndykker *Podiceps auritus*. Rapport 2009-7.
- **Hanssen, S.A., Frivoll, V., Strann, K.-B, Hagtvedt, M. & Heggås, J. 2016.** Overvåking av hekkende horndykker i Troms 2015 – NINA Kortrapport 12. 19 s.
- **Henriksen S. & Hilmo O. (red.) 2015.** Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.
- **Shimmings, P. & Øien, I.J. 2015.** Bestandsestimater og trender for norske hekkefugler: NOF-rapport: 2015-2.
- **Stueflotten, S. 2003.** Dykkere i Buskerud. Buskskvetten 16. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2003/Dykkere%20i%20Buskerud.pdf>, 3 s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2012/Hettemaaka-i-Buskerud.pdf>, 10 s.